

ENEZ (AINOS) 1972 KAZILARI

AFİF ERZEN

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne bağlı "Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Enstitüsü" adına yapılan Enez kazısı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün kazı ruhsatı ve Edebiyat Fakültesi'nin malî desteğiyle, Ekim ayının 19'undan Kasım ayının başına kadar devam etmiştir. Kazı heyeti başkanlığım altında Asist. Dr. Mehmet Özsait, Asist. Dr. Veli Sevin, Arkeolog Oktay Belli ve desinatör Fırat Düzgüner'den kurulu idi.

Bu yıl yapılan çalışmalar, 1971 kazı döneminde *Kİ 4* olarak adlandırdığımız V 21 plankaresi içinde sürdürülmüştür (Res. 1). Geçen yıl yaptığımız sondajlar sırasında bu çukurda ve 7.30 m. derinlikte bir taş duvar ile Şarkkâri devre kadar çıkan Grek keramik parçalarına rastlanmıştır¹. Bu alanın genişletilmesi sonucu, bu yıl daha geniş bir sahada çalışılabilmiş, bütün malî imkânsızlıklara ve kötü hava şartlarına rağmen yine de önemli sonuçlar elde edilmiştir².

V 21 plankaresi içindeki çalışmalar sırasında önce bir Bizans yapısına ait duvara ve mimarî parçalara rastlanmıştır (Res. 2), Bizans çağına ait olan bu duvarın zemininin ortalama 3.00 m. derinliğe kadar indiği tespit edilmiştir. Bu yıl yaptığımız çalışmalarla Akropolün Roma çağında hiç bir iskâna sahne olmadığı anlaşılmış bu-

lunmaktadır. Bizans çağı yapılarının temelleri 3.00 m. derinliğe kadar devam etmekte olup, bunun altında 2.00-2.50 m. kalınlığında, hiç bir iskân izi göstermeyen bir dolgu tabakası yer almaktadır (Res. 3). Bu dolgu tabakasının altında da 5.80 m. derinlikten itibaren Grek yapılarına rastlanmaktadır. Geçen yıl belirtmiş olduğumuz üzere, bu durum hernekadar 6.00 m.ye varan kalın moloz tabakasının kaldırılması bakımından büyük bir zorluk teşkil etmekteyse de, erken devir yapılarının günümüze dek çok sağlam olarak korunmuş olmaları bakımından da eşsizdir. Nitekim bu yıl yapılan kazılar bu düşüncemizin doğruluğunu ispatlamış bulunmektedir.

Geçen yıl 5.80 m. derinlikte tespit edilmiş bulunduğumuz ve 7.30 m. derinliğe kadar devam eden taş duvarın önünde yaptığımız çalışmalar sonucu bu duvarın dikdörtgen planlı bir yapının kuzey duvarını teşkil ettiği ve ortalama 3.00 m. yüksekliğe sahip olduğu anlaşılmış bulunmaktadır (Res. 4). Mahalli miyosen kalker taşından yapılmış olan bu duvar, gayet itinalı bir işçiliğe sahiptir. Duvarların yalnız dış yüzleri yontulmuş olup, bloklar genellikle dikdörtgen bir şekil arz etmektedir. Duvarın iç kısmı hakkında henüz fazla bir bilgi sahibi olmuş değiliz. Dış yüzdeki blokların uzunluk ve genişlikleri muhteliftir. Bloklar birbirlerine gayet iyi bir şekilde intibak ettirilmiş bulunmaktadır. Bu duvarın şimdilik 3.00 m. yüksekliğe sahip olduğu anlaşılmış olup, temel kısmında henüz bir araştırma yapılmış değildir. Ancak yapının zemininin sıkış-

¹ Bk. A. Erzen, "Enez Araştırmaları", Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi I (1972), s. 244 vd.

² Bu araştırmamız için gerekli ödeneğin ayrılması hususunda desteklerini esirgemeyen Edebiyat Fakültesi Dekanlığı ile Yönetim Kuruluna teşekkürü bir borç bilirim.

tırılmış deniz kumu olduğu da anlaşılmıştır. Bu duvar kuzeydoğu uça güneydoğuya doğru 90°lik bir açı yaparak dönmekte ve 2.20 m. devam ettikten sonra, tekrar kuzey duvarına paralel bir şekilde batıya doğru dönerek dikdörtgen planlı bir mekânın üç duvarını teşkil etmektedir (Res. 1). Ancak bu mekânın güney duvarı, kuzey ve doğu duvarlarından farklı olup, tamamen anakayanın işlenmesi sonucu meydana getirilmiştir. Anlaşıldığına göre, Akropolü meydana getiren miyosen kalkerin yumuşak olması nedeniyle, yapıların inşası sırasında anakayadan azami şekilde yararlanılmak yoluna gidilmiştir. 3.00 m. yüksekliğe varan bu tamamen kayadan oyulmuş olan duvarın ilginç olan bir yönü de, üst kısmında, yani zeminden 2.80 m. yükseklikte dikdörtgen ahşap tavan kirişleri yuvalarını ihtiva etmiş olmasıdır (Res. 5). Bu dört giriş yuvası ortalama 20-25 cm. derinliğe sahip olup, kazı sırasında içlerinden kömür haline gelmiş ahşap kirişlerin kalıntılarına rastlanmıştır. Burada ayrıca bol miktarda ve kırık parçalar halinde düz dam kiremitlerine rastlanmıştır. Görüldüğü gibi, Enez kazıları erken Grek mimarisinin belki de en sağlam kalmış örneklerini öğrenmemize ışık tutacak kazı yerlerinden birini meydana getirmektedir. Bu dikdörtgen planlı mekânın şimdilik üç duvarı tespit edilmiş olup, batı duvarı hakkında hiç bir bilgi sahibi değiliz. Batıya doğru devam etmekte olan bu mekânın sonradan bir tadilat geçirdiği, batı kısmına moloz taşlardan yapılmış olan bir duvardan anlaşılmaktadır (Res. 6). Ancak bu tadilat duvarı hakkında da henüz kesin bir fikir edinmiş değiliz. Fakat herşeye rağmen Akropoldeki yapıların çatılarına kadar sağlam kalmış bulunmaları gayet ilginçtir. Enez Akropolünün bu ilk iskânının sona erişinden sonra Bizans çağına dek esaslı bir yerleşmeye sahne olmamış bulunması, yapıların günümüze değin bu kadar sağlam olarak gelmelerine sebep olmuştur. Bu bakımdan Enez kazıları çok büyük bir önemi haizdir.

Bu küçük alanda yaptığımız kısa süreli kazı sırasında çok sayıda keramik ele ge-

çirilmiş olup, bunların hepsi de parçalar halindedir. Sondaj çukurunda ortalama 3.00 m. derinliğe kadar sadece Bizans-Osmanlı sırlı keramikleri devam etmektedir. Bunun altındaki tabakanın ortalama 1.00 m. lik bir bölümün Bizans çağında, deniz hayvancıklarının kabuklarıyla dolu bir kumla doldurulduğu anlaşılmaktadır. Bu dolgu tabakası içinde küçük buluntu yok gibidir. Bu tabakanın altından itibaren ise Grek keramik parçalarına rastlanmaktadır. Örneğin 4.30 m. derinlikte Hellenistik çağa ait rulet ve stampa palmetlerle süslü tabak kırıklarıyla, ayrıca da bilim dünyasına Gnathia çömleri diye anılan ve genel olarak M.Ö. IV. yüzyılın ikinci yarısında başlayıp, en güzel örneklerini de M.Ö. III. yüzyılın başında vermiş bulunan bir keramik türü ile karşılaşmaktadır. Bu yılki kazılarımız sırasında bunun en güzel örneklerinden biri fakat maalesef kırık bir durumda ele geçmiştir (Res. 7). Burada madenî bir parlaklıktaki siyah vernik üzerine beyaz ve sarı boya ile kabın boyun kısmına motifler yapılmış olup, alt kısmı ise madenî kapları taklid eder bir şekilde oluklarla süslenmiştir. Bu tip oluklu vazolar bütün Hellenistik dünyaya yayılmışlardır. Ortada beyaz ve sarı boya ile yapılmış bir aktör maskı, kabın üst kısmındaki dalgalı çizgi şeridine asılmış durumda yer almaktadır. Yine aynı katta bulunan siyah vernikli kantaros parçası da Attika yapısı olup M.Ö. III. yüzyıl özelliklerini göstermektedir.

Geçen yılki kazılarımız sırasında pek rastlanılmayan fakat bu yıl parçalar halinde güzel örnekler veren diğer bir vazo türü de, M.Ö. 370 tarihlerine doğru yani M.Ö. IV. yüzyılın ikinci çeyreğinde başlamış olduğu kabul edilen "Kerç vazoları"dır. Bilindiği gibi Attika boyalı vazoculuğunun son hamlesini temsil eden bu vazoların "Kerç vazoları" adını taşımasının nedeni, en güzel ve çok sayıdaki örneklerini Güney Rusya'daki Kerç mezarlarında vermiş olmasındandır. Esasen Attika malı olan bu yapıtların Güney Rusya'dan başka bütün Akdeniz ülkelerinde dağınık durumda ele geçirildikleri de bi-

linmektedir. Parlak siyah vernik üzerine, kırmızı boya ile yapılmış olan vazalarda, önemli figürler yer yer beyaza boyanmak suretiyle belirtilmiş ve dikkat bu figürlerin üzerinde toplanmıştır (Res. 8). Bu tür vazo parçalarına yaklaşık olarak 6.00 m. derinlikten itibaren yapının zeminine kadar rastlanmaktadır.

Kerç stilindeki bu Attika vazolarıyla karışık bir durumda ve fakat ortalama 6.50 m. derinlikten itibaren de Şarkkâri devir keramik parçalarına rastlanmaktadır. Bu yılki kazılar sırasında ele geçen parçalardan çoğu Korint yapısı olup, açık kahverengi bir zemin üzerine, kazıma ve fırça tekniğinde yapılmış olan ve üzerinde bir aslan tasvirinin yer aldığı parça M.Ö. VII. yüzyılın sonlarına tarihlenir. Bundan başka üzeri sadece lotüs çiçeklerinin goncalarıyla süslenmiş bulunan Doğu Grek Şarkkâri parçaları da ele geçirilmiş olup, M.Ö. VII. yüzyılın sonları ve belki de M.Ö. VI. yüzyılın başlarına ait olmalıdır.

Geçen yıl olduğu gibi, bu yıl da en alt katta ve zemin üzerinde ele geçirilen keramikler tek renkli olup, hepsi de koyu ve açık kurşûni renklidirler. Geçen yılki raporumuzda bu tür keramiğin keskin profil gösterdiğini belirtmiş ve belki de Aiol keramiği olabileceğine işaret etmiştik. Bu yıl, bu tip keramiklerden çok sayıda ele geçirilmiş olup, kapların üzerinin pişirildikten sonra perdelanarak madenî bir parlaklık verildiği de anlaşılmaktadır (Res. 9).

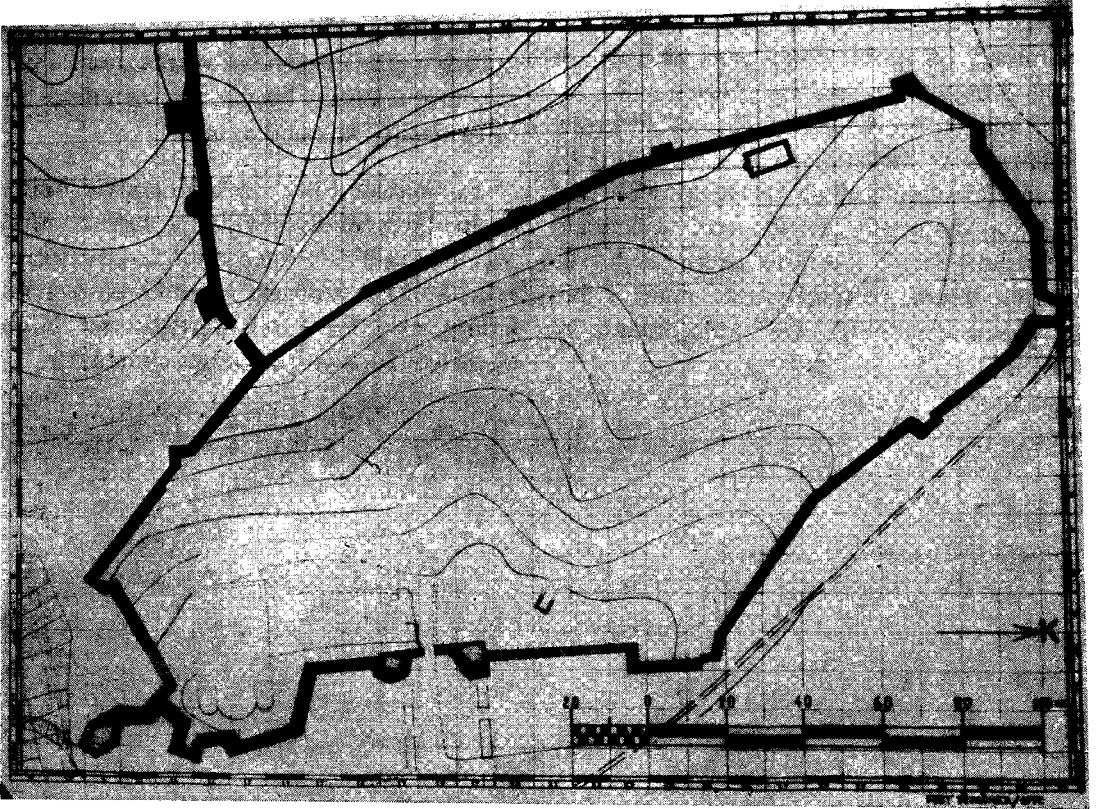
İki dönem devam eden Enez kazılarının şimdiden ortaya attığı problemlerden biri, siyah figürlü keramik türlerine hiç rastlanmamış olmasıdır. Gerçekten de şimdiye dek M.Ö. VII. yüzyıldan M.Ö. III. yüzyıllara kadar giden Grek keramik parçalarına rastlamış olmamıza karşılık, siyah figürlü keramik parçalarına hiç rastlamamış bulunmamız ilgi çekicidir. Bu sorunun ileride aydınlatılacağı da muhakkaktır.

İki dönem devam eden ve çok sınırlı malî imkânlar yüzünden geniş çapta ele alınamayan Enez kazılarında henüz yeterli çalışmalar yapılmış değildir. Bu sebeple Homeros'un destanlarında da adı geçen antik Ainos şehrinin sorunları karanlıklar içinde yatmaktadır. Örneğin, henüz Ainos'ta keramik yapıp yapılmadığı sorusuna cevap verebilecek durumda değiliz. Ancak 19. yüzyılın sonlarına kadar Enez şehrinin bir çömlekçilik merkezi olduğu düşünülecek olursa, Enez ve civarının çömlekçiliğe elverişli kil bakımından çok zengin olduğu ortaya çıkar. Bu bakımdan belki antik Ainos şehri de eskiden ünlü bir çömlek sanayii merkeziydi. Enez kazılarının bütün bu önemli sorunlara bir ışık tutacağı kanısındayız.

Amacımız Enez'i eski önemiyle müteneşip bir şekilde büyük çapta ele alıp, sorunlarını bir an önce açıklığa kavuşturarak, Türkiye sınırları içindeki en sağlam kalmış eski bir Grek yerleşmesini bilim alemi ve Türkiye turizmüne sunmaktır.

Çavuştepe 1972 kazı sezonu üç kale önü 3 Nolu mekândaki çalışmalar.

Enez (AINOS) — Res. 1

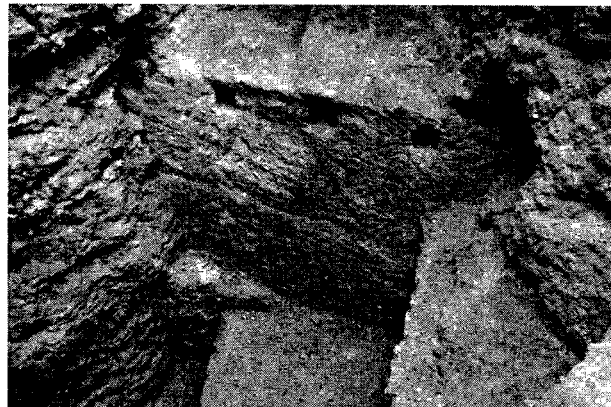
Res. 2

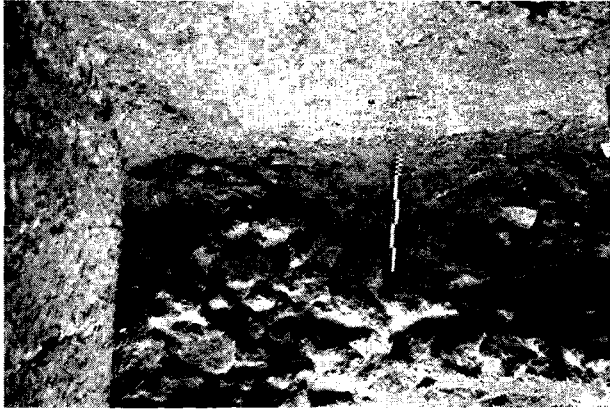
Res. 3

Res. 4

Res. 5

Res. 6

Res. 7

Res. 8

Res. 9